

JAKAUTUMINEN – KÄYTTÖKELPOINEN KEINO VALMISTAUTUA SUKUPOLVENVAIHDOKSEEN

Lähisukulaisten kesken yrityksen sukupolvenvaihdos toteutetaan usein käytännössä lahjoittamalla yrityksen osakkeet jatkajalle. Perintötilanteessa perilliset saavat perintönä yrityksen osakkeita. Yrittäjän elinaikana sukupolvenvaihdos voidaan toteuttaa monella eri tavalla, ja suunnittelussa toteutumistavan valinta onkin keskiössä, jotta toteuttaminen olisi suotuisa vaihtoehto sekä luopujalle että jatkajalle.

Suunnittelussa on siten tarkasti otettava huomioon muun muassa taloudelliset, verotukselliset ja lainsäädännölliset näkökohdat.

Tässä kirjoituksessa keskitytään EVL 52 c §:n mukaisesta osakeyhtiön jakautumisesta ja sen käyttökelpoisuus sukupolvenvaihdossa.

EVL 52 c §:n mukaan jakautumisella tarkoitetaan järjestelyä, jossa jakautuvan yhtiön osakkeenomistajat saavat vastikkeena omistamiensa osakkeiden mukaisessa suhteessa kunkin vastaanottavan yhtiön liikkeeseen laskemia uusia osakkeita tai sen hallussa olevia omia osakkeita. Vastike saa olla myös rahaa, kuitenkin enintään kymmenen prosenttia vastikkeena annettavien osakkeiden nimellisarvosta tai nimellisarvon puuttuessa osakkeita vastaavasta osuudesta yhtiön maksettua osakepääomaa ja jossa:

- 1) osakeyhtiö purkautuu selvitysmenettelyttä siten, että kaikki sen varat ja velat siirtyvät kahdelle tai useammalle osakeyhtiölle (Kokonaisjakautuminen), tai:
- 2) osakeyhtiö selvitysmenettelyttä siirtää, ilman että se purkautuu, yhden tai useamman liiketoimintakokonaisuutensa sellaisenaan yhdelle tai useammalle osakeyhtiölle ja jättää vähintään yhden liiketoimintakokonaisuuden siirtävään yhtiöön (osittaisjakautuminen).

Osakeyhtiölain (OYL) 17 luvun 2 §:n mukaan jakautuminen voi tapahtua siten, että jakautuvan yhtiön kaikki varat ja velat siirtyvät kahdelle tai useammalle vastaanottavalle yhtiölle ja jakautuva yhtiö purkautuu (kokonaisjakautuminen) tai siten, että osa jakautuvan yhtiön varoista ja veloista siirtyy yhdelle tai useammalle vastaanottavalle yhtiölle (osittaisjakautuminen).

OYL:n jakautumissäännökset ja EVL:n jakautumissäännös poikkeavat eräiltä osin toisistaan:

- EVL:n mukaan jakautumisvastike voi olla osakkeiden sijaan rahaa enintään 10 prosenttia vastikkeena annettavien osakkeiden nimellisarvosta. OYL:n mukaan vastikkeelle ei ole asetettu vastaavaa rajoitusta, ja OYL:n mukaan jakautumisvastike voi olla muutakin kuin rahaa tai osakkeita;
- EVL:n mukaan jakautumisessa osakkeenomistajien omistussuhteiden tulee säilyä ennallaan, kun taas OYL mahdollistaa omistussuhteiden muutokset;
- OYL:n mukaisessa osittaisjakautumisessa ei vaadita liiketoimintakokonaisuus-edellytyksen täyttymistä kuten EVL:n mukaisessa osittaisjakautumisessa.

Jos jakautuminen täyttää OYL:n jakautumisedellytykset, mutta ei EVL:n jakautumiselle asettamia edellytyksiä, voi jakautumisesta aiheutua veroseuraamuksia sekä yhtiölle että sen osakkeenomistajille (osakeyhtiö purkautuu).

Jakautumista varten laaditaan jakautumissuunnitelma, jonka jakautuvan yhtiön yhtiökokous hyväksyy. Jakautumissuunnitelman hyväksymisen yhteydessä yhtiökokous hyväksyy myös mahdollisten uusien yhtiöiden yhtiöjärjestykset. Jakautumissuunnitelma sisältää esityksen varojen ja velkojen jakautumisesta vastaanottavien yhtiöiden kesken. Tällöin vahvistetaan myös kullekin vastaanottavalle yhtiölle siirtyvä sidottu ja vapaa oma pääoma.

Verotuksessa jakautumiseen sovelletaan yleisseuraanto- ja jatkuvuusperiaatetta. Jakautuvan yhtiön verotuksessa vähentämättä olevat hankintamenot vähennetään vastaanottavan yhtiön verotuksessa samalla tavalla kuin ne olisi vähennetty jakautuvan yhtiön verotuksessa. Jakautuminen ei aiheuta veronalaista tuloa jakautuvassa yhtiössä.

Vaikka uusi yhtiö ei yleensä voikaan jakaa osinkoa ennen ensimmäisen tilinpäätöksen vahvistamista, voidaan jakautumisessa syntyneitä yhtiöitä esitetyn perusteella tältä osin käsitellä verotuksessa voitonjaon suhteen toisin, ja katsoa, että ne voivat jakaa jakautumisessa siirtyneet jakokelpoiset varat jo ennen ensimmäisen tilikauden tilinpäätöksen vahvistamista. Jatkuvuusperiaatteen mukaisesti jako voisi tapahtua samoin edellytyksin kuin jakautuva yhtiökin olisi voinut päättää osingonjaosta.

Jakautumisessa ei vielä suoraan muuteta omistussuhteita, mutta jakautuminen toimii kiitettävästi sukupolvenvaihdoksen eräänlaisena esiasteena tai sen valmistelevana osatekijänä.

Kokonaisjakautumisen voidaan useimmissa tapauksissa todeta olevan käyttökelpoisin yritysjärjestelymuoto, koska se mahdollistaa yrityksen jalostamisen helposti luovutettavaan muotoon. Jakautumisen avulla voidaan esimerkiksi siirtää varsinainen liiketoiminta omaan yhtiöön ja liiketoiminnan kannalta tarpeeton omaisuus toiseen.

Jakautumisella voidaan muokata yritysrakenteita veroneutraalilla tavalla. Sen hyödyllisyys sukupolvenvaihdosluovutuksissa perustuu jatkuvuusperiaatteen soveltamiseen osakkaan verotuksessa, koska jakautumisjärjestely ei realisoi tuloa eikä katko omistusaikoja. Tällä voidaan siis jalostaa yrityksen rakennetta halutulla tavalla, samalla kun voidaan muodostaa verotaloudellisesti järkeviä kokonaisuuksia. Sukupolvenvaihdosta ajatellen yritys saattaa sisältää tarpeetonta omaisuutta, joka nostaa yrityksen nettovarallisuutta ja samalla sen arvoa.

Kokonaisjakautuminen ei edellytä liiketoimintakokonaisuuden siirtämistä varoineen, velkoineen ja varauksineen vastaanottavalle yhtiölle. Jakautumisen myötä voidaan siten esimerkiksi eriyttää oma yritys (liiketoiminta) jatkajalle ja oma yritys luopujalle (sijoitusomaisuus). Osakkaan verotuksessa jakautumista ei katsota osakkeiden luovuttamiseksi.

Koska laki ei rajoita miten jakautuvan yhtiön varat tulisi jakaa vastaanottaville yhtiöille, voidaan siten sukupolvenvaihdoksessa ennakkoon suunnitella, mitkä varat siirretään jatkajalle siirtyvään yhtiöön ja mitkä varat jäävät luopujalle. Voidaan perustellusti väittää,

että jakautumisella voidaan helpommin siirtää haluttu kokonaisuus toiseen yhtiöön kuin esimerkiksi liiketoiminnan siirrossa, jossa on siirrettävä jokin selvä liiketoimintakokonaisuus.

Jakautuminen voidaan toteuttaa siten, että vastaanottavat yhtiöt voivat olla joko toimivia yhtiöitä tai uusia yhtiöitä. Mahdollista on myös sellainen tilanne, että osa yhtiöistä on vanhoja ja osa jakautumisen yhteydessä perustettavia yhtiöitä. Vastaanottavia yhtiöitä voi olla useampikin.

EVL:n mukaisessa jakautumisessa osakeyhtiö purkautuu selvitystilamenettelyttä ja lakkaa olemasta itsenäinen yhtiö.

Jakautuminen keinona valmistaa yhtiötä sukupolvenvaihdokseen ei ole kokonaan riskitöntä. EVL:n 52 h §:n mukaan jakautuminen voi olla veronkiertämistä, mikäli järjestelyn ainoana tai yhtenä pääasiallisena syynä on veronkiertäminen tai verotuksen välttäminen.

Yritysjärjestelylle tulee löytyä hyväksyttävä taloudellinen syy. Normaali verosuunnittelu, esim. liiketaloudelliset syyt, ovat sallittua, mutta verokohtelu voidaan evätä, mikäli järjestely toteutetaan puhtaasti tai pääasiallisesti verotuksellisista syistä. Oikeuskäytännössä on katsottu, että muun muassa sukupolvenvaihdoksen helpottamista voidaan katsoa ns. liiketaloudelliseksi syyksi. Kun jakautuminen selkeästi voidaan katsoa sukupolvenvaihdoksen esitoimeksi, verottajan ei tulisi asettaa tarpeettomia rajoituksia varojen tarkoituksenmukaiselle jakamiselle.

Muita hyväksyttävinä liiketaloudellisina perusteina on pidetty myös konsernirakenteen uudelleenjärjestämistä, synergiaetuja, yrityksen myyntikuntoon saattamista, uusien osakkaiden saamisen varmistamista sekä henkilöstön sitouttamista.

Tapauksessa KVL 125/1999 hyväksyttiin järjestely, jossa siirrettiin jakautuvan yhtiön koko vapaa oma pääoma arvopaperikauppaa – ja sijoitustoimintaa harjoittavaan yhtiöön. Yhtiön varsinainen päätoimiala oli ravintolatoiminta, jonne osakkaiksi tuli jakautuvan yhtiön osakkaan lapset. Luopujasta tuli sijoitusyhtiön osakas.

Verotusetu on nähtävä sitä taustaa vasten, esimerkiksi siinä, että jakautumisen jälkeen on mahdollista soveltaa osakkeiden luovutuksen TVL 48 §:n huojennusta. Jakautuvan yhtiön osakkeenomistaja saa vastikkeeksi uuden yhtiön osakkeita. Tässä vaiheessa osakkeiden luovutuksesta ei vielä veroteta. Osakkeiden omistusaika lasketaan siitä ajankohdasta, jolloin jakautuvan yhtiön osakkeet on hankittu. Kun nämä osakkeet luovutetaan eteenpäin TVL 48 §:n ehtojen täytyessä, myyjää ei veroteta laisinkaan.

Jakautumisen jälkeen tehtävään osakkeiden luovutukseen voidaan soveltaa PerVL 55-57 §:n huojennuksia, mikäli näiden säännösten edellytykset täyttyvät. Huojennuksen saaminen edellyttää, että luovutuksen kohteena on yritys tai osa siitä (vähintään kymmenesosa yrityksen omistamiseen oikeuttavista osakkeista), luovutuksensaaja jatkaa yritystoimintaa lahjana saadussa yrityksessä, ja huojennettavan veron määrä on yli 850 euroa.

Perintö- ja lahjaverolaissa ei ole määritetty yrityksen käsitettä. Verohallinnon ohjeistuksessa ("Yrityksen sukupolvenvaihdos verotuksessa") todetaan kuitenkin, että yrityksellä tarkoitetaan lähtökohtaisesti liiketoimintaa harjoittavaa yhtiötä, jonka saamasta tulosta tulee suorittaa veroa EVL:n mukaan. Luovutuksen saajan tulee jatkaa lahjana saamallaan

osakkeilla yritystoimintaa lahjana sadusta yrityksestä. Ohjeessaan Verohallinto on katsonut, että yritystoiminnan jatkaminen edellyttää luovutuksensaajan henkilökohtaista osallistumista yhtiön liiketoiminnan johtamiseen yrityksessä. Luovutuksensaajan katsotaan verokäytännössä jatkavan yritystoimintaa ilman eri selvitystä huojennussäännöksessä tarkoitetulla tavalla, jos luovutuksensaaja työskentelee luovutuksen jälkeen yhtiön hallituksen varsinaisena jäsenenä tai toimitusjohtajana. Osakeyhtiössä vain hallituksen jäsen tai toimitusjohtaja voi käyttää huojennussäännöksessä tarkoitetulla tavalla omistajavaltaa suhteessa varallisuuteen (yritykseen). Heillä on myös osakeyhtiölain mukainen, vahingonkorvausvelvollisuuden sisältävä vastuu toiminnastaan.

Korkein hallinto-oikeus on (KHO 2014:92) todennut, että perintö- ja lahjaverolain 55 §:n veronhuojennusta koskevan säännöksen tavoitteena on muun muassa yritysten sukupolvenvaihdosten edistäminen ja yritystoiminnan jatkajan aseman parantaminen. Päätöksessään KHO katsoi, ettei toimiminen hallituksen jäsenenä tai toimitusjohtajana käytännön syistä voida asettaa huojennuksen ehdottomaksi edellytykseksi, vaan yritystoiminnan jatkaminen voi perheyhtiössä tapahtua myös käyttämällä päätösvaltaa osakkuuden perusteella ja toimimalla yhtiön johtotehtävissä. Jos lahjana saadut osakkeiden äänimäärä jää aiemmalle omistajalle, jatkamisedellytys ei täyty, ja vaikka lahjansaaja toimisikin yhtiön hallituksen jäsenenä (KHO 2015:154).

Korkein hallinto-oikeus on (KHO 2020:7) ottanut kantaa PerVL 55 sekä 57 §:ään. Verohallinto oli aikaisemmin ottanut kannan, jonka mukaan lapselle annettuun lahjoitukseen ei voitu soveltaa PerVL sukupolvenvaihdoshuojennussäännöksiä. Verohallinnon kielteisen kannan perusteena oli se, että vaikka luovutuksen kohteena oli 10 prosenttia yrityksen omistamiseen oikeuttavista osakkeista, jatkamisedellytyksen ei voida katsoa täyttyvän, koska saamiensa osakkeiden perusteella lahjanantajan perillinen voi yhtiössä käyttää ainoastaan 2,5 prosentin suuruista äänivaltaa. KHO oli kuitenkin sitä mieltä, että PerVL 55 §:n 1 momentissa ja 57 §:ssä olevan lahjan kohdetta koskevat edellytykset täyttyvät. Eli osakkeiden äänimäärällä ei ollut KHO:n mukaan mitään merkitystä. KHO viittasi päätöksessään myös lainvalmisteluaineistoon (HE 104/2000), jossa todetaan, että ”huojennuksen suhteen kaikki osakkeet ovat samanarvoisia, vaikka osakkeisiin liittyvät oikeudet ja äänivalta olisivat erilaiset”. Lahjan saaja oli lisäksi yhtiön hallituksen jäsen, jolloin jatkamisedellytys jo sillä perusteella täyttyy (PerVL 55 §.1, 2 mom.). Huojennus ei sovellu, mikäli lahjanantaja pidättää äänivallan kokonaan itsellään (KHO 2015:154), mutta soveltuu oikeuskäytännön mukaan (KHO 1995B 543) mikäli lahjanantaja pidättää osinko-oikeuden. Eli viimeksi mainitussa tapauksessa osinko-oikeuden pidättäminen ei katsota pienentävän luovutettua osuutta, kun arvioidaan sitä, onko PerVL 57 §:ssä tarkoitettu vähintään 1/10 yrityksen omistamiseen oikeuttavista osakkeista täyttynyt.

Huojennuksen saaminen ei edellytä, että yritystoiminnasta luopuva yrittäjä olisi itse henkilökohtaisesti harjoittanut yritystoimintaa ennen osakkeiden luovuttamista jatkajalle.

Yritystoiminnan jatkajan tulee vaatia lahja- tai perintöveron huojennusta (ja myös veron maksuaikaa), ennen kuin verottaja tekee lahjoituksesta veropäätöksen. Huomattavaa on myös, että mikäli jatkaja yrittäjä luopuu pääosasta osakkeistaan, joihin on myönnetty

huojennus, ennen kuin viisi vuotta on kulunut lahjaveron toimittamispäivästä, maksuunpannaan huojenettu veromäärä 20 prosentilla korotettuna.

Osakeyhtiön yritysvarallisuus arvostetaan määrään, joka vastaa 40 prosenttia arvostamislain (Laki varojen arvostamisesta verotuksessa 22.12.2005/1142) 4 ja 5 §:n mukaisten perusteiden mukaan lasketusta määrästä. Arvostamislain 2 luvun 3 §:n 2 ja 4 momenteissa säädetään huojenuksen laskutavasta niiden erien osalta, jotka kuuluvat yrityksen nettovarallisuuteen. Nettovarallisuuteen kuulumattomien varojen arvostus tapahtuu sitä vastoin kolmannen momentin määräysten mukaisesti. Huojennettavan lahjaveron määrä on käyvästä arvosta lasketun veron ja spv-arvosta lasketun veron erotus tai käyvästä arvosta lasketun veron ja 850 euron erotus.

Huojennus toteutetaan konkreettisesti siten, että lahjoitettavat osakkeet arvostetaan yleensä 40 % arvostamislain mukaisesta vertailuarvosta. Vertailuarvo saadaan siten, että yhtiön varat ja velat arvostetaan pääsääntöisesti tasearvoon, ja yhtiön varoista vähennetään yhtiön velat, jolloin saadaan yhtiön nettovarallisuus. Arvo, josta suoritetaan lahjaveron, on siten 40 % yrityksen omaisuuden tasearvosta, kuitenkin niin, että mikäli maksuunpantava vero jää näin alle 850 euron, säännöstä ei sovelleta. Tällöin vero laitetaan maksuun kokonaisuudessaan.

Björn Holming

OTL, VT

Lakiasiaintomisto Björn Holming law firm

040 773 14 16

bjorn@holminglaw.com

www.holminglaw.com